

مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی در شهرستان شبستر

ولی اله رستمعلی زاده* منصور وثوقی** و حسین ایمانی جاجرمی***

تاریخ دریافت: ۲۷ آبان ۱۳۹۲

تاریخ پذیرش: ۲۷ اردیبهشت ۱۳۹۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر این است که چه عواملی بهزیستی روستایی در شهرستان شبستر را به پیش برده است و اینکه مهاجران از چه طریق، راهبرد و روش‌هایی در توسعه و بهزیستی روستایی شهرستان شبستر دخیل شده‌اند؟. این پژوهش، به شیوه کیفی و با اتخاذ رویکرد نظریه بنیانی انجام شده است و داده‌های مربوط به آن با استفاده از فنون مصاحبه و بحث گروهی، مشاهده، تاریخ شفاهی و اسناد و مدارک جمع‌آوری شده است. بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، عوامل موثر بر تغییرات (ارتقاء/ بهبود) بهزیستی در جامعه مورد بررسی در پنج حوزه «نهادهای توسعه‌ای و حمایتی»، «نخبگان/ کارآفرینان مهاجر و محلی»، «همبستگی اجتماعی»، «تغییرات فرهنگی و ارزشی» و «محلی‌گرایی/ تعلق زادگاهی» قرار دارد که همه آنها به شکل‌بندی پدیده اصلی و عمده‌ترین یافته نظری پژوهش حاضر یعنی «نظریه توسعه مبتنی بر اجتماع گسترده» انجامیده است. این نوع از توسعه، از «کنشگران توسعه‌ای»، «نهادهای توسعه‌ای» و «روحیات، توانمندی‌ها و روابط توسعه‌ای» برخوردار است. کنشگران توسعه‌ای آن مردم اجتماعات گسترده، مدیران مشارکت‌جوی محلی و کارآفرینان مهاجر و محلی هستند؛ نهادهای توسعه‌ای آن «انجمن‌های زادگاهی» و سایر نهادهای حمایتی و خیرخواهانه در میان مردم هستند؛ و روحیات، توانمندی‌ها و روابط توسعه‌ای آن نیز اتحاد و تعلق زادگاهی هستند. «توسعه مبتنی بر اجتماع گسترده»، موجب بروز تغییرات (بهبود/ ارتقاء) بهزیستی روستایی با اقداماتی مانند «حمایت»، «وجوه ارسالی»، «سرمایه‌گذاری در زادگاه»، «علاقه به بهبود وضعیت روستا»، «انتقال نوآوری، ایده و سرمایه»، «پیشرفت عمرانی روستا»، «تشویق و ترغیب مشارکت فعالانه عمومی»، «سکونت خانه دومی در روستا»، «اقدامات مثبت توسعه‌ای»، «اهمیت علم و فرهنگ»، «بهبود شرایط زندگی»، «دلسوزی برای منطقه» و مواردی از این قبیل گردیده است.

کلید واژه: بهزیستی روستایی، تغییرات بهزیستی، اجتماعات گسترده، مهاجرت، شهرستان شبستر.

* دکتری جامعه‌شناسی توسعه و عضو هیأت علمی مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور

V.ROSTAMALIZADEH@GMAIL.COM

** استاد جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران. Vosooghi_mn@yahoo.com

*** دانشیار جامعه‌شناسی، عضو هیأت علمی گروه مطالعات توسعه دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران. imanijajarmi@gmail.com

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دکتری اینجانب با عنوان «مطالعه بهزیستی (زندگی خوب) روستایی و عوامل موثر بر آن در شهرستان شبستر» است که با راهنمایی آقایان دکتر منصور وثوقی و دکتر حسین ایمانی جاجرمی و با مشاوره آقایان دکتر مصطفی ازکیا و دکتر سیداحمد فیروزآبادی انجام گرفته است.

Journal of Rural Development

Editor in Chief: Prof. Dr. Mehdi Taleb Director in Charge: Dr. Younes Nourbakhsh

Executive Editor: Hassan Bakshizadeh Index: www.ISC.gov.ir & www.ricest.ac.ir

Copyright Holder: The Faculty of Social Sciences, University of Tehran

ISSN: 2008-8981 Website: www.jrd.ut.ac.ir Email: jrd@ut.ac.ir

مقدمه و بیان مسئله

شهرستان شبستر همانند سایر شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی، شهرستانی مهاجرفرست است. البته با این تفاوت که مهاجرت و "مهاجریپیشگی" دارای ریشه‌های تاریخی و ویژگی‌های چندی در این شهرستان است.

شبستری‌ها تاریخچه‌ای طولانی "در جستجوی رفاه داشتن" دارند و همواره برای بهبود شرایط زندگی خود به کشورهای اطراف و بعد از آن، به تهران و تبریز مهاجرت می‌کردند. "سابقه تاریخی مهاجرت شبستری‌ها برای کسب‌وکار و تجارت، ابتدا به روسیه و ترکیه و بعد از انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ روسیه، و همزمان با نفوذ و قدرت اقتصاد نفتی در ایران و شکل‌گیری تهران به عنوان یک کلان‌شهر، از دهه‌های ۱۳۲۰ به بعد به سمت تهران متمایل می‌شود" (سلیمی فرد، ۱۳۸۲؛ نبی و نبی، ۱۳۸۲). علاوه بر این، شبستری‌ها از طریق سرمایه‌گذاری، انتقال نوآوری و ارسال پول و غیره، دارای تاریخچه‌ای طولانی در رشد رفاه جامعه مبدأ خود دارند و همواره توجه خاصی به مولفه‌های توسعه‌ای، رفاهی و فرهنگی زادگاه خود دارند (سلیمی فرد، ۱۳۸۲؛ مجازی، ۱۳۸۸؛ نصیبی، ۱۳۷۷؛ ملکی علی‌شاه، ۱۳۸۷؛ فرقانی، ۱۳۸۱؛ نبی و نبی، ۱۳۸۲؛ روشن، ۱۳۷۱). برای نمونه، با پیشگامی و اقدامات مهاجرین شبستری، "تبدیل مکاتب به مدارس و نهضت فرهنگ‌خواهی در منطقه شبستر با نهضت مشروطه‌طلبی در کشور شروع می‌شود و برای اولین بار در منطقه مدرسه‌ای در خامنه در سال ۱۲۷۶ شمسی دایر شد، در شبستر نیز در سال ۱۳۲۵ ه. ق (۱۲۸۶ شمسی) مدرسه به طرز جدیدی تاسیس گشت. بعد از این مدارس، مدارس تسوج و شرفخانه به ترتیب در سال‌های ۱۳۳۵ ه. ق (۱۲۹۵ شمسی) و ۱۳۳۸ ه. ق (۱۲۹۸ شمسی) افتتاح می‌شوند (نبی و نبی، ۱۳۸۲؛ ۱۳۲؛ سلیمی فرد، ۱۳۸۲؛ ۴۳۲). همچنین اولین مدرسه دخترانه منطقه در سال ۱۳۰۷ شمسی در شبستر تاسیس می‌شود (روشن، ۱۳۷۱؛ نبی و نبی، ۱۳۸۲؛ سلیمی فرد، ۱۳۸۲).

امروزه نیز، شهرستان شبستر حجم وسیعی مهاجر در تهران و تبریز دارد که آنها به ویژه در تهران، سازمان‌ها و تشکلهایی (مانند انجمن‌های زادگاهی^۱، موسسه خیریه، حسینیه، مسجد، صندوق قرض‌الحسنه و غیره) برای خود دارند. در سال‌های اخیر سرمایه‌گذاری‌ها، ارسال وجوه و غیره این

1 Hometown Associations (HTAs)

بررسی مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی ...

مهاجران در شهرستان شبستر رو به افزایش بوده و با توجه به سرمایه‌گذاری و کمک برای رفع نیازهای روستاییان، نقش درخوری را در بهبود و ارتقای بهزیستی روستایی شهرستان دارند (رستمعلی زاده، ۱۳۸۷).

در کنار اینها، با توجه به مطالعات انجام شده (با تاکید بر شاخص‌های توسعه انسانی و شاخص‌های کلی توسعه) "شهرستان شبستر به لحاظ شاخص‌های توسعه در وضعیت و رتبه بهتری نسبت به سایر شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی قرار دارد. همچنین در طی سه دهه گذشته، رتبه شهرستان همیشه بالاتر (اول یا دوم) بوده و روند رو به رشدی در توسعه داشته است" (زیاری و دیگران، ۱۳۸۹؛ قنبری هفت چشمه و حسین زاده دلیر ۱۳۸۴؛ جمالی و دیگران، ۱۳۸۸). بنابراین با وجود همه اینها احتمالاً سطح بهزیستی شهرستان ارتقاء یافته است.

منظور از بهزیستی یا به بیانی زندگی خوب^۱ یا زندگی مطلوب^۲ نیز، خوب زیستن در مقیاس محلی است. خوب زیستن و زندگی‌ای با بهترین و بالاترین سطح از کیفیت زندگی در یک روستا است. مجموعه ابعاد زندگی مطلوب و بهزیست‌مدار می‌تواند باعث شکل‌گیری احساس تعلق به یک مکان شده و همچنین باعث سرزندگی، قابلیت زیست و پایداری مکان‌های زیست شود.

در پژوهش حاضر، به دنبال بررسی عوامل تغییر بهزیستی در بعد اجتماع محلی (روستایی) از دیدگاه مردم هستیم و بی‌تردید همواره یکی از عوامل توسعه تاریخی و توسعه فعلی شهرستان شبستر، نقش مهاجران بوده است. بنابراین، هدف پژوهش حاضر این است که چه عواملی موجب بروز تغییرات بهزیستی در این شهرستان شده و عوامل و زمینه‌های اجتماعی و تاریخی چه سهمی در بهزیستی روستاهای منطقه دارند. و مهاجرت و مهاجران از چه طریق، راهبرد و روش‌هایی در توسعه شهرستان دخیل شده‌اند؟ و در کل جایگاه مهاجران چه بوده است؟.

شاید عوامل موثر بر تغییرات بهزیستی در قالب عوامل «ساختاری- فرهنگی» بیشتر مورد توجه جامعه‌شناسی توسعه باشد. ولی در این میان نقش کنشگران انسانی و توانایی آنها در شکل دادن و تغییر

۱ نارایان و دیگران (۱۳۹۰) در کار «صدای فقرا: فریاد برای تغییر» در جلوی «بهزیستی» از اصطلاح «زندگی خوب» هم استفاده کرده‌اند.
۲ مک‌کندریک و پارکینز (۲۰۰۴) در «چارچوبی برای ارزیابی پایداری اجتماع محلی: تلفیق مطالعات جاری در بریتیش کلمبیا»، بطور ضمنی از اصطلاح «اجتماعات مطلوب» برای اجتماع محلی بهزیست‌مدار استفاده می‌کنند.

وضعیت بهزیستی روستایی نباید فراموش شود. به عبارت دیگر، بدون نفی توجه به جنبه‌های ساختاری و کلان موضوع، نباید کلان‌نگری موجب شود تا اهمیت نقش کنشگران کاهش یابد. در حالی که کنشگران می‌توانند با اتخاذ راهبردهای مناسب، بهزیستی خود را تغییر دهند. وقتی خود مردم پیشگام توسعه هستند، به دلیل توجه به نیازهای معلوم خود، دسترسی به هدف بهزیستی نزدیک‌تر از عوامل توسعه‌ای مانند دولت و بیرونی‌ها است. آنها می‌توانند کنش‌هایی انجام دهند و راهبردهایی را اتخاذ کنند که هدف بهزیستی دست‌یافتنی‌تر باشد. بنابراین در این پژوهش به بررسی عوامل تغییر بهزیستی روستایی از دیدگاه مردم در شهرستان شبستر پرداخته شده است.

ادبیات نظری

بهزیستی، زندگی با کیفیت خوب یا زندگی خوب است که ابعادی مانند بهزیستی مادی، سلامت جسمانی، سلامت اجتماعی، امنیت و آزادی انتخاب و عمل را شامل می‌شود (نارایان و همکاران، ۱۳۹۰). بهزیستی وضعیتی است که انسان‌ها آن را تجربه می‌کنند. اما شرایط باید به گونه‌ای باشد که مردم به بهزیستی دست یابند. این شرایط عبارت است از: نیازهای فرد برآورده شود، آزادی‌هایی را به دست آورد که برای وی باارزش است، و کیفیت خوبی از زندگی را تجربه کند. سه مفهوم در تعریف فوق گنجانده شده است: نیازهای بشر، آزادی (یا استقلال) و کیفیت زندگی (کولتارد^۱ و همکاران، ۲۰۱۱: ۴۵۷). برای تجربه کردن کیفیت خوبی از زندگی، نیاز است که استانداردهای زندگی، تغییر کند و ارتقاء یابد.

بهزیستی نظام‌های انسانی می‌تواند در مقیاس متنوعی مانند فردی و اجتماع محلی مورد بررسی قرار گیرد (رمسی و اسمیت^۲، ۲۰۰۲). بنابراین می‌توان از بهزیستی فردی و اجتماع محلی صحبت کرد. بهزیستی اجتماع روستایی بر حسب تغییراتی مانند تغییرات ساختاری، تغییرات در استاندارد یا کیفیت زندگی و تغییرات در رفاه، شادکامی و رضایت از زندگی توصیف می‌شود (کلود^۳، ۱۹۹۵: ۹) و در کل

1 Coulthard
2 Ramsey and Smit
3 Claude

بررسی مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی ...

به معنای ایجاد زندگی پرمعنی و سالم (یانگ^۱، ۲۰۰۸: ۷؛ هارت^۲، ۱۹۹۹) برای همه ساکنان حاضر و آینده اجتماع محلی است. در واقع، هدفی نیز برای تحقق توسعه پایدار اجتماع محور است (برم^۳، ۲۰۰۳: ۷-۲۶). بنابراین، بهزیستی وجود بهترین سطح کیفیت از زندگی در وسعت کامل خود است (مورفی^۴، ۲۰۱۰: ۴). در متن جامعه‌شناسی، بهزیستی اجتماع محلی به عنوان مفهومی تعریف شده است که نیازهای اجتماعی، فرهنگی و فیزیکی افراد، خانواده‌ها، نهادها و اجتماعات را شامل می‌شود (برم^۳، ۲۰۰۳: ۲۶). بنابراین، مجموعه نیازهایی وجود دارد که با رفع آن‌ها زندگی پرمعنی و خوب می‌شود. «تعاریف مذکور، چندبعدی بودن بهزیستی (زیست‌محیطی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، نهادی) اجتماع روستایی و شرایط آن را مشخص می‌کند» (رمسی و اسمیت، ۲۰۰۲: ۳۶۹).

در پژوهش‌ها برای توصیف زندگی سالم و خوب نیز از اصطلاحاتی مانند استاندارد زندگی، کیفیت زندگی، رفاه، شادمانی، رضایت از زندگی و مواردی از این قبیل استفاده شده است (کاسل^۵، ۱۹۹۶: ۳۶۴). بنابراین می‌توان گفت که بهزیستی تغییر در استانداردهای زندگی، رفاه، شادکامی و رضایت از زندگی را شامل می‌شود. تغییراتی که در وضعیت شخص و روستای محل زندگی شخص پدید می‌آید و باعث می‌شود که بهزیستی فردی و روستایی وی ارتقاء و بهبود یابد.

با توجه به مسئله پژوهش که عاملان تغییر بهزیستی در روستاهای شهرستان شبستر و تعیین وضعیت مهاجران در این تغییر بوده است، در حال حاضر، بر نقش عواملی مانند سرمایه اجتماعی و روابط و گروه‌های اجتماعی^۶ (یپ^۷ و همکاران، ۲۰۰۷)، حمایت‌های اجتماعی^۸ (کافیتسیوس^۹، ۲۰۰۶؛ آن سیمونز و همکاران^{۱۰}، ۲۰۰۷)، کنشگران جامعه مدنی (هال و میجلی^{۱۱}، ۲۰۰۴)، جستجوی خیر عمومی^{۱۲} (دنولین^{۱۳}، ۲۰۰۶)، انسان‌دوستی^{۱۴} و دگرخواهی^۱ (استارک^۲، ۲۰۰۴)، نقش نیروهای اجتماعی

- 1 Young
- 2 Hart
- 3 Brehm
- 4 Murphy
- 5 Kusel
- 6 Social Ties
- 7 Yip et al
- 8 Social Support
- 9 Kafetsios
- 10 Ann Simmons et al
- 11 Hall and midgley
- 12 Common Good
- 13 Deneulin
- 14 Philanthropy

Journal of Rural Development

Editor in Chief: Prof. Dr. Mehdi Taleb Director in Charge: Dr. Younes Nourbakhsh

Executive Editor: Hassan Bakhshizadeh Index: www.ISC.gov.ir & www.ricest.ac.ir

Copyright Holder: The Faculty of Social Sciences, University of Tehran

ISSN: 2008-8981 Website: www.jrd.ut.ac.ir Email: jrd@ut.ac.ir

و اقتصادی با انجام تغییرات در ساختارها و کارکردهای اجتماع محلی (کریستاکوپولو^۳ و همکاران، ۲۰۰۱) و مواردی از این قبیل، در تغییرات بهزیستی اجتماعات محلی تأکید شده است.

می‌دانیم که مفهوم "اجتماع محلی"^۴ برای برجسته کردن وابستگی افراد و اهمیت روابط میان آنها، در عین تأکید بر مسئولیت‌های مشترک افرادی که عضو "اجتماعات محلی" هستند، مورد استفاده قرار می‌گیرد (کاکرین، ۱۳۸۷: ۱۰۹).

می‌توان اجتماع محلی را در یک چشم‌انداز سه مولفه‌ای تعریف کرد: ۱) یک اجتماع محلی در برگیرنده قلمرویی است که مربوط به فرآیندهای کنشی است. یعنی اجتماع محلی یک مکانی با مرزهای قابل انعطاف و متغیر است که افراد در علائق مشترک و عمومی از زندگی شریک هستند و کنش‌های دسته جمعی انجام می‌دهند (کافمن و ویلکینسون^۵، ۱۹۶۷). ۲) یک اجتماع، یک جامعه محلی^۶ یا یک شکل بندی کلی / عمومی از زندگی اجتماعی است. یعنی در برگیرنده شبکه‌ای از سازمان‌ها و نهادها برای دستیابی به نیازهای ساکنان و بیان علائق مشترک و عمومی شان است (کافمن، ۱۹۸۵). ۳) یک اجتماع محلی میدانی از کنش‌های جمعی است. نه تنها مردم با هم زندگی می‌کنند بلکه آنها باهم در راه‌هایی که بیان کننده برخی از انواع همبستگی^۷ در سطوح هویت اجتماع محلی است، عمل کرده و نقش اجرا می‌کنند (کافمن، ۱۹۵۹ به نقل از کلود، ۱۹۹۵).

با چنین برداشتی، اجتماع محلی یک مکانی با مرزهای قابل انعطاف و متغیر است که افراد در علائق مشترک و عمومی از زندگی خود در آن شریک بوده و کنش‌های دسته جمعی در آن انجام می‌دهند، علاوه براین، در برگیرنده شبکه‌ای از سازمان‌ها و نهادها برای دستیابی به نیازهای ساکنان است و میدانی از کنش‌های جمعی را فراهم می‌کند (کلود، ۱۹۹۵).

پس می‌توان گفت که اجتماع محلی می‌تواند با استفاده از نهادها و سازمان‌هایی که خود شکل داده است و با استفاده از کنش‌های جمعی ساکنان خود، نیازهای خود را رفع کند، محیط زندگی و

1 Altruism

2 Stark

3 Christakopoulou and et al

4 community

5 Kaufman and Wilkinson

6 local society

7 solidarity

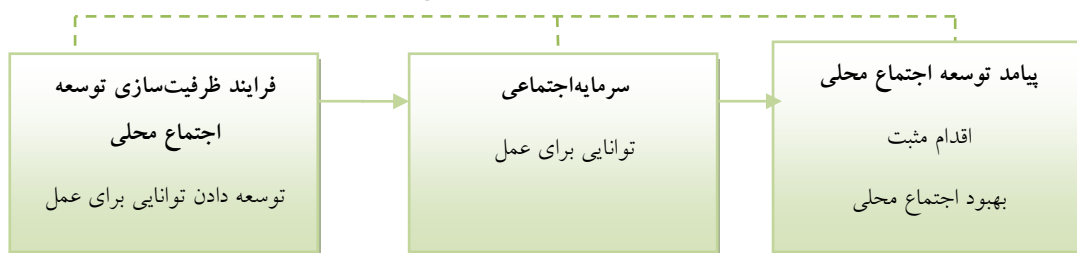
بررسی مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی ...

بهزیستی خود را بهبود دهد و باعث ارتقاء و بهبود بهزیستی اجتماع محلی گردد. آنچه که در "توسعه اجتماع محور" نیز بر آن تأکید می‌شود.

نظریه "توسعه اجتماع محور" یا توسعه اجتماع محلی، کنترل تصمیم‌ها و منابع را به گروه‌های اجتماع محلی می‌دهد. گروه‌های مذکور اغلب در شراکت با سازمان‌های حمایتی تقاضا محور و تأمین‌کنندگان خدمات، شامل حکومت‌های محلی، بخش خصوصی، سازمان‌های غیردولتی، و آژانس‌های حکومت مرکزی کار می‌کنند. توسعه اجتماع محور روشی برای تأمین خدمات اجتماعی و زیربنایی، ساماندهی به فعالیت اقتصادی و مدیریت منابع، توانمند کردن افراد فقیر، بهبود و ارتقای حکمرانی و افزایش امنیت فقیرترین افراد است (دانجییر و همکاران^۱، ۲۰۰۲: ۴-۳۰۳).

سیاست‌گذاران^۲ [عاملان توسعه]، "توسعه اجتماع محلی" را به‌عنوان پیامد بهبود محیطی، اجتماعی و اقتصادی در یک اجتماع محلی - در نظر می‌گیرند، در حالی که اغلب صاحب‌نظران توسعه، اجتماع محلی را به‌عنوان یک فرایند - توانایی اجتماعات برای عمل جمعی و افزایش توانایی برای انجام این کار - مورد توجه قرار می‌دهند (فیلیپس و پیتمن^۳، ۲۰۰۹: ۳). فرایند توسعه اجتماع محلی، ظرفیت‌سازی اجتماعی / سرمایه‌سازی اجتماعی^۴ است که موجب شکل‌گیری سرمایه اجتماعی می‌شود و آن نیز موجب بروز پیامد توسعه اجتماع محلی می‌شود (ن. ک به شکل ۱).

شکل (۱): زنجیره توسعه اجتماع محلی

منبع: فیلیپس و پیتمن، ۲۰۰۹: ۷

1 Dongier et al
2 practitioners
3 Phillips and Pittman
4 social capital/capacity building

بنابراین، پیشرفت در پیامد توسعه اجتماع محلی (اقدامات مثبت و در نتیجه، بهبود و پیشرفت اجتماعی و فیزیکی در اجتماع محلی) نیز به ظرفیت‌سازی (فرایند توسعه اجتماع محلی) و رشد سرمایه اجتماعی کمک می‌کند. برای مثال، زیرساخت‌های خوب (مانند حمل و نقل عمومی، دسترسی به اینترنت) کنش متقابل عمومی، ارتباطات و گردهم‌آیی و سخنرانی‌های گروهی را تسهیل می‌کند. افرادی که در شرایط بهتر مادی، اجتماعی و روانی هستند، وقت بیشتری را به مسائل اجتماع محلی اختصاص می‌دهند. زیرا آن‌ها زمان کمتری را برای رفع نیازهای اساسی خانوادگی و انسانی اختصاص می‌دهند. یعنی موفقیت، ایجادکننده موفقیت در اجتماع محلی است. وقتی شهروندان محلی، نتایج و پیامدهای مثبتی را مشاهده می‌کنند، احساسات‌شان بیشتر برانگیخته می‌شود و انرژی بیشتری برای فرایند توسعه اجتماع محلی صرف می‌کنند. زیرا آن‌ها نتایج مثبت نهایی را مشاهده کرده‌اند (فیلیپس و پیتمن، ۲۰۰۹: ۷).

با توجه به آنچه گفته شد، توسعه اجتماع محلی، فرایندی است که از ظرفیت‌های اجتماع محلی برای عمل جمعی استفاده می‌کند. وقتی ظرفیت‌سازی برای عمل جمعی انجام می‌شود، با توجه به سرمایه اجتماعی موجود، اقدامات توسعه‌ای مثبت در اجتماع محلی پدید می‌آید.

یکی از ظرفیت‌سازی‌های جمعی اجتماع محلی، استفاده از ظرفیت مهاجرانی (بخشی از اجتماع محلی که هنوز علائق مشترک با افراد مانده در اجتماع محلی دارند) است که در خارج از اجتماع محلی مبدأ زندگی می‌کنند. بخش خارج از اجتماع محلی اصلی، خود را در انجمن‌های زادگاهی متبلور می‌کنند. انجمن‌های زادگاهی به عنوان نهادهای مردمی و تبلور سرمایه اجتماعی، در نظریه توسعه اجتماع محور قرار می‌گیرند.

انجمن‌های زادگاهی، نهادمندی یا گروه‌بندی نو و ابداعی مردمی برای توسعه در دهه‌های اخیر است. انجمن‌های مذکور توسط مردمی ایجاد شده‌اند که دور از وطن و در شهرهای بزرگ زندگی می‌کنند و عمده فعالیت آنها، ارتقای شاخص‌های عمده توسعه در زادگاه است. بنابراین، انجمن‌های زادگاهی یک چتر حمایتی از هم‌ولایتی‌ها است که توسط مهاجران در شهرهای بزرگ تشکیل می‌شود. ویژگی‌های تاریخی، فرهنگی و قومی، وجود نخبگان، پیشروان و رهبران محلی، تأثیر فراوانی در شکل‌گیری انجمن‌های زادگاهی دارد.

بررسی مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی ...

انجمن‌های زادگاهی مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی هستند که از مهاجران همسان شهرستان‌ها و روستاها تشکیل شده است (ریورا- سالگادو^۱، ۲۰۰۶: ۵). انجمن‌های مذکور معمولاً از هسته گروهی ۵ تا ۱۵ داوطلب تشکیل می‌شود. فرایند عضوگیری از طریق بسیج مهاجران همشهری در اجتماعات و گردهم‌آیی‌ها انجام می‌شود و از کمک‌های مالی آن‌ها برای طرح‌های انسان‌دوستانه در اجتماعات مبدأ استفاده می‌گردد (گوردان^۲، ۲۰۰۶: ۱۰). مهاجران از انجمن‌های زادگاهی برای اجتماعی کردن و تحکیم ارزش‌های فرهنگی استفاده می‌کنند (پاول و گمیچ^۳، ۲۰۰۴: ۸-۹) و ساختار سازمانی آنها مبتنی بر آداب و رسوم خویشاوندی و ساختار داوطلبانه است (الارکن و اسکلا رابین^۴، ۲۰۰۷: ۱۳۰).

به اعتقاد وارگاس-لویندیوس^۵ (۲۰۰۴) هدف انجمن‌های مهاجران یا انجمن‌های زادگاهی، اجتماعی است.... افراد اجتماع گرد هم جمع می‌شوند تا درباره مسائل اساسی مربوط به اجتماع اصلی خود تصمیم‌گیری کنند و وجوهی برای اجتماع مبدأ ارسال گردد (وارگاس-لویندیوس، ۲۰۰۴). انجمن‌های زادگاهی در ارتباط با نگهداشت ارتباط و علقه‌های فرهنگی و بهبود وضع زندگی خانواده‌های ساکن در شهرهای مقصد نیز فعال هستند. در چنین سازمان‌هایی افراد از کشورهای مختلف برای بهبود وضعیت خود فعالیت می‌کنند (اوروزکو^۶، ۲۰۰۴).

داشتن مراکز تجمع در مقاصد مهاجرتی/ انجمن‌های زادگاهی و ارسال و انتقال وجوه، ایده‌های نوین، سرمایه و غیره به زادگاه و منطقه، جوهره ارتباط مهاجرت و بهزیستی بر مبنای توسعه اجتماع محلی است.

انتقال‌های مذکور، یکی از پایه‌های اصلی تغییر در بهزیستی روستایی منطقه شبستر بوده است. انتقال ایده‌ها و نوآوری‌های مدرن مانند دانش نوین، امکانات و تسهیلات جدید، سرمایه‌گذاری در زادگاه، ارسال وجوه جمعی برای توسعه و پیشرفت زادگاه و تأسیس امکانات و خدمات در روستاها، ارسال وجوه فردی به خانواده‌ها و غیره، نقش مهمی در شکل‌دهی زمینه‌های بهزیستی در روستاهای شهرستان شبستر در طی قرن جدید داشته است.

- 1 Rivera- Salgado
- 2 Gordan
- 3 Paul and Gammage
- 4 Alarcon and Escola Robin
- 5 Vargas-Lundius
- 6 Orozco

Journal of Rural Development
Editor in Chief: Prof. Dr. Mehdi Taleb **Director in Charge:** Dr. Younes Nourbakhsh
Executive Editor: Hassan Bakhshizadeh **Index:** www.ISC.gov.ir & www.ricest.ac.ir
Copyright Holder: The Faculty of Social Sciences, University of Tehran
ISSN: 2008-8981 **Website:** www.jrd.ut.ac.ir **Email:** jrd@ut.ac.ir

پول بازگردانده شده به خانه (موطن اصلی، زادگاه) از طرف مهاجران بومی یا بین‌المللی به عنوان وجوه ارسالی شناخته می‌شود. قسمت عمده این وجوه ارسالی، برای هزینه‌های مصرفی خانواده‌ها استفاده می‌شود. اما در کل سه اثر و سود مثبت در ارسال وجوه به مناطق مورد نظر وجود دارد: اول، می‌توان از وجوه ارسالی به عنوان سازوکاری برای تعدیل نابرابری در اجتماعات استفاده کرد. بنابراین، اعضای فقیر اجتماع به تدریج به سمت بهبود در حوزه‌های دیگر حرکت می‌کنند. یعنی اعضای که خانواده را ترک کرده‌اند، از طریق وجوه ارسالی خود پشتیبان ترقی خانواده از نردبان اجتماعی هستند. دوم، وجوه ارسالی مهاجران گرایش به رساندن و تغییر مسیر جریان‌های بین‌المللی سرمایه به درون مناطق پیرامونی دارند تا این وجوه به دست خانواده‌ها و مناطق فقیرتر برسد و سوم، وجوه ارسالی تأثیر مهمی بر پشتیبانی خانوادگی دارند (لوپز^۱ و همکاران، ۲۰۰۱: ۱۵-۱۴). وجوه ارسالی، یگانه روش جریان پولی نیست که به سرعت برای تأمین کالاهای مصرفی استفاده می‌شود، بلکه از این وجوه به طور فزاینده برای بازسازی زیرساخت‌های اجتماعات روستایی و طرح‌های توسعه سرمایه‌گذاری مشترک نیز استفاده می‌شود (اسکات روزن^۲، ۲۰۰۷: ۲۱).

در نهایت می‌توان گفت که مردم با اتکاء بر نهادهای خودساخته و کنش‌های جمعی خود و با شکل‌دهی نهادهای مهاجران در شهرهای مقصد و ارسال و انتقال وجوه ارسالی فردی و جمعی می‌توانند بهزیستی روستاهای مبدأ و زادگاه خود را تغییر (ارتقاء و بهبود) دهند.

روش پژوهش

با توجه به اهداف پژوهش حاضر برای دستیابی به عوامل مؤثر بر تغییرات بهزیستی روستایی از دیدگاه کنشگران انسانی از روش کیفی و رویکرد نظریه بنیانی استفاده شده است. در میان روش‌های کیفی، روش نظریه بنیانی به دلیل ویژگی‌هایی مانند قابلیت نظری، ارتباط مداوم و فعال پژوهشگر با موضوع مورد بررسی و قابلیت اصلاح، اهمیت فراوانی برای تدوین چارچوب‌های نظری برای شناخت مسائل اجتماعی دارد (ازکیا و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۷۰). با این روش با رجوع به مردم و تجربه زیسته

1 Lopez
2 Scott Rosen

بررسی مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی ...

آن‌ها، عوامل و دلایل تغییرات بهزیستی روستایی‌شان در جامعه روستایی شبستر به نحوی عمیق بررسی شده است. زیرا روش نظریه بنیانی برای بررسی موضوعاتی استفاده می‌شود که قبلاً پژوهش‌های زیادی درباره آنها انجام نشده است و نیاز به بررسی‌های عمیق و جدید دارد. بنابراین، در بررسی حاضر، چگونگی و چرایی تغییرات ایجاد شده در فضای زیست‌مناطق روستایی منطقه شبستر بررسی می‌گردد. برای گردآوری اطلاعات و نیز شناخت منطقه مورد بررسی، از فنون روش پژوهش کیفی مانند مصاحبه، مصاحبه گروهی، مشاهده، بررسی اسناد و مدارک و نیز تاریخ شفاهی استفاده شده است.

در روش‌های کیفی و در جامعه روستایی در غالب اوقات نمونه‌گیری با روش آسان شروع می‌شود و به صورت گلوله برفی ادامه می‌یابد و اکثراً به صورت نمونه‌گیری مبتنی بر هدف در می‌آید (ادیب حاج‌باقری و همکاران، ۱۳۸۶: ۳۴). در پژوهش حاضر بعد از برگزاری ۲۴ مصاحبه عمیق و ۳ بحث گروهی با حدود ۴۱ مشارکت‌کننده - که شامل مطلعان محلی، نخبگان و افراد جامعه مورد بررسی بودند - تقریباً اشباع نظری حاصل گردید. شایان ذکر است که زمان و نحوه نیل به اشباع نظری، حسب موارد، مفاهیم و مقولات مختلف تفاوت می‌یافت. بنابراین در بررسی حاضر یک "پدیده" در زمان‌ها و مکان‌ها و با اشخاص متفاوتی مورد بررسی قرار گرفت. همچنین تلاش گردید که با قشرهای روستایی، جوانان، میان‌سالان، ریش‌سفیدان روستایی، افراد با تحصیلات بالا، مطلعان محلی و کسانی مصاحبه شود که در حوزه‌های مورد بررسی اطلاعاتی دارند تا موضوع در کلیت و ابعاد مختلف آن به طور دقیق و موشکافانه مورد بررسی قرار گیرد. عمده اطلاعات از دو روستای بنیس و زیناب جمع‌آوری شده است. اما بر حسب نیاز به روستاهای ملک‌زاده و درویش بقال نیز مراجعه گردید. همچنین از نتایج یافته‌های پژوهش‌های پیشین در روستای دریان و در میان دریانی‌های تهران استفاده گردید که با روش کیفی و مصاحبه و مصاحبه گروهی همراه با تاریخ شفاهی انجام شده بود^۱.

۱ رستمعلی‌زاده، ولی‌اله (۱۳۸۷). شبکه‌های اجتماعی و انجمن‌های زادگاهی و اثرات آن بر توسعه روستایی؛ مطالعه موردی دریانی‌های تهران (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.

با توجه به روش تحلیل مورد استفاده، یعنی نظریه زمینه‌ای، کار مراجعه به میدان، انجام مصاحبه‌ها و تحلیل همزمان آن‌ها تا آخرین مراحل بررسی و حتی در حین نوشتن گزارش به طور مستمر ادامه داشت.

پس از پیاده کردن همه مصاحبه‌ها و تهیه فهرستی از داده‌های خام، سه عنصر اصلی نظریه بنیانی یعنی مفاهیم، مقوله‌ها و قضایا استخراج گردید. مفاهیم و مقولات از طریق کدگذاری باز و قضایا نیز از طریق کدگذاری محوری مشخص می‌شود. ارائه نظریه نیز با کدگذاری انتخابی انجام می‌شود. انتزاع در ساخت نظریه بنیانی از داده‌ها به صورت زیر است:

مفاهیم ← مقولات فرعی ← مقولات اصلی

در جدول زیر نحوه ساخت مفاهیم و مقولات فرعی و اصلی از داده‌های خام بیان شده است (ن. ک به جدول ۱).

جدول (۱): نمونه‌ای از داده‌های اولیه و مفاهیم حاصل از آنها در حوزه نهادهای خیرخواهانه و توسعه‌ای

ردیف	داده‌های اولیه یا خام برگرفته از مصاحبه روستاییان	مفهوم استخراج شده	مقولات جزء	مقوله اصلی
۱	این روستا وابسته به خیریه تهران است.	وابستگی به خیریه تهران	وابستگی به نهادهای توسعه‌ای	نهادهای خیرخواهانه و توسعه‌ای
۲	همه کسانی که از این روستا در تهران زندگی می‌کنند، در خیریه عضو هستند. رفت و آمد، خرید فروش و همه چیز در آنجا جریان دارد.	عضویت در خیریه/ روابط اجتماعی مهاجران	شبکه‌سازی میان مهاجران	
۳	(از خیریه) دستور می‌دهند که فلان جا را می‌خواهیم آباد کنیم. به فلان جا می‌خواهیم آب بیاوریم، ... فلان میدان را باید بزرگ کنیم، لذا در حوزه آباد کردن روستا فعالیت دارند.	فعالیت عمرانی انجمن/ برنامه‌ریزی توسعه‌ای انجمن		
۴	ما در این روستا به نیروی همشهریان خود که در تهران زندگی می‌کنند و گهگاهی به اینجا می‌آیند، در این روستا مانده‌ایم، کار می‌کنیم و زندگی می‌کنیم.	وابستگی به خیریه تهران/ وابستگی به انجمن		
۵	در هر چیزی و کاری که احساس کنیم مردمان روستا قدرت و توان آن را ندارند، از خیریه کمک می‌گیریم. چون بچه‌های خودمان در خیریه هستند.	وابستگی به انجمن		
۶	در تهران یک جمعیت خیریه بنیسی‌ها را داریم که بطور کلی روستای بنیس هر کاری داشته باشد و هر کاری که به عقب افتاده باشد، در آنجا تصمیم‌گیری می‌شود.	برنامه‌ریزی توسعه‌ای انجمن		
۷	بواسطه جمعیت خیریه بنیسی‌ها ... کمک مالی برای هزینه‌های روستا صورت می‌گیرد.	حمایت مالی انجمن		
۸	ما در اینجا صندوق قرض‌الحسنه بنیس را داریم که هم در تهران و هم در بنیس فعال است.	نهاد خیرخواهانه		
۹	در این روستا یک ستاد جهیزیه داریم که آن هم جزء خیریه تهران هست و از تهران مدیریت می‌شود.	نهاد خیرخواهانه		
۱۰	در حال حاضر جمعیت خیریه بنیس ... از هر لحاظ، هم از نظر فکری، هم از نظر مالی، و از هر نظر که حساب کنید ... چون کوه، چون یک سد در پشت بنیسی‌ها ایستاده است.	نقش حمایتی انجمن	وابستگی به نهادهای خیرخواهانه	

بررسی مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی ...

یافته‌های پژوهش

با استفاده از رویه‌های تحلیل در رهیافت نظریه بنیانی، داده‌ها کدگذاری گردید و مفاهیم، مقوله‌ها و قضایای نظری ساخته شد. فرایند کدگذاری محوری با استفاده از یک مدل پارادایمی انجام می‌شود که متضمن شرایط علی، پدیده، زمینه، شرایط مداخله‌گر، راهبردهای عمل/تعامل و پیامدها است. در بررسی حاضر، با تجزیه و تحلیل داده‌ها و مفاهیم، پنج مقوله اصلی یا پدیده شناسایی گردید که عبارت است از: "نهادهای توسعه‌ای و حمایتی (نهادهای خیرخواهانه)"، "نخبگان مهاجر و محلی (توسعه نخبه‌محور)"، "اتحاد/همبستگی اجتماعی"، "تغییرات نگرشی-ارزشی" و "محلی‌گرایی/تعلق به زادگاه". در نهایت، "پدیده اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی (توسعه اجتماع‌محور مبتنی بر اجتماعات گسترده)" به عنوان مقوله مرکزی انتخاب و مدل پارادایمی آن تدوین گردید.

شکل (۲): مدل پارادایمی پدیده توسعه اجتماع‌محور مبتنی بر اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی

Journal of Rural Development

Editor in Chief: Prof. Dr. Mehdi Taleb Director in Charge: Dr. Younes Nourbakhsh

Executive Editor: Hassan Bakhshizadeh Index: www.ISC.gov.ir & www.ricest.ac.ir

Copyright Holder: The Faculty of Social Sciences, University of Tehran

ISSN: 2008-8981 Website: www.jrd.ut.ac.ir Email: jrd@ut.ac.ir

پدیده اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی (توسعه اجتماع محور مبتنی بر اجتماعات گسترده)
منظور از توسعه اجتماع محور مبتنی بر اجتماعات گسترده، توسعه‌ای است که به وسیله اجتماعی گسترده تحقق می‌یابد. اجتماعی که یک روستا و مهاجران آن در تهران یا شهرهای دیگر را شامل می‌شود. به شرطی که مهاجران دارای یک اجتماع محلی یا انجمن زادگاهی، با نام روستا در تهران باشند و از آن برای توسعه زادگاه استفاده کنند و مردم روستا نیز ارتباطات گسترده‌ای با مهاجران داشته باشند. در واقع، هر دو با یکدیگر تعاملات و روابط مختلف و متعددی داشته باشند. البته این اجتماع گسترده شرایط دیگری نیز دارد است که در ادامه به تفصیل بحث شده است. برای نمونه به مثال‌های زیر توجه می‌کنیم:

«تهران و بنیس هیچ موقع از هم جدا نبودند و هر دو یکی هستند و همیشه با هم هستند».
«من به عنوان یک بنیسی که در روستا زندگی می‌کنم، به بنیسی‌ای که در تهران زندگی می‌کند و جمعی که در آنجا وجود دارد (منظور مجتمع خیریه) که آبروی بنیس است، فخر می‌کنم».
«این خود یک مسئله مهم است که چرا بنیسی‌های تهران از روستا حمایت می‌کنند، آن‌ها خودشان بنیسی‌اند و ما هم بنیسی هستیم، ما همه یک خانواده هستیم. این را می‌توانم بگویم که همه بنیسی‌ها یک خانواده هستند».

ما در سایر روستاهای مورد بررسی، به ویژه در دریان و زیناب نیز این وضعیت را مشاهده کردیم. البته ویژگی مذکور، از ویژگی‌های بارز روستاها و شهرهای شهرستان شبستر است. پدیده توسعه اجتماع محور مبتنی بر اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی، بیانگر این است که توسعه و بهزیستی در روستاهای شهرستان شبستر، معلول دو دسته عوامل درونی و بیرونی بوده است. عوامل درونی که در درون خود جامعه قرار داشتند، مانند اتحاد، تعلق زادگاهی و غیره و عوامل بیرونی مانند نخبگان مهاجر، نهادهای توسعه‌ای و غیره نیز از سال‌های قبل از ۱۹۰۰ میلادی به بعد و با مهاجرت گسترده شبستری‌ها به شهرهای روسیه و ترکیه به تدریج شکل می‌گیرد و بعداً این جنبه‌های بیرونی، وابستگی بیشتری به مکانی به نام تهران می‌یابند.

بررسی مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی ...

شرایط علی

مردم منطقه شهرستان شبستر به دلیل «مهاجری پیشگی» و زندگی در غربت و در میان گروه‌های اکثریت زیستن، به دلایلی مانند حمایت از یکدیگر در مقاصد مهاجرتی، و کاستن رنج غربت، احساس نزدیکی به هم دارند. این احساس نزدیکی در طی سالیان متمادی و با سابقه‌ای حدود یک و نیم قرن توانسته است به طور مداوم بازتولید و درونی گردد و به عنوان یک روحیه شناخته شود. علاوه بر این، «کنش تاریخی کار در بیرون و هزینه و خرج در زادگاه» که منبث از ویژگی «مهاجری پیشگی» بوده است، دیگر بعد از حدود دو قرن مهاجری پیشگی، به عنوان کنش تاریخی و روحیه در میان مردم این منطقه نمود یافته است.

«کار می‌کنند و می‌آورند و چنانچه پول‌هایشان را آوردند و در اینجا خرج کردند و در اینجا سرمایه‌گذاری کردند». «من یادکوبه‌ای هستم، آنجا کار می‌کردم، و پولش را اینجا می‌فرستادم».

همه این‌ها «احساس مسئولیت در برابر زادگاه و سهم بودن در پیشرفت و اعتلای آن» را پدید آورده است. از همان دوران اولیه مهاجری پیشگی، کنش کار در بیرون و هزینه و خرج در زادگاه وجود داشته و افراد مختلف بنا به وضعیت و نگرش خود سهمی در توسعه زادگاه داشته و افراد دیگر با ارسال پول به خانواده خود، وضعیت مالی نزدیکان را بهبود بخشیده‌اند. این احساس مسئولیت همان «تعلق به زادگاه» است که به تدریج در میان شبستری‌ها ایجاد می‌شود. «رفت و آمدهای متمادی به زادگاه»، «عدم انقطاع کامل با زادگاه»، «پیشروان تقویت‌کننده تعلق به زادگاه» و «داشتن تعلق مالی، روانی، خانوادگی و غیره در زادگاه» باعث می‌شود که تعلق به زادگاه به تدریج در میان شبستری‌های مهاجر تقویت شود و به عنوان یک ویژگی در میان مردم نمود یابد.

در منطقه شبستر «پیشروان اولیه» به دلیل انجام «اقدامات مثبت توسعه‌ای اولیه» در این شهرستان، باعث شده‌اند که مردم این منطقه از این پیشروان اولیه و اقدامات انجام داده آن‌ها «الگو» بگیرند و فعالیت‌ها و اقداماتی از این قبیل را در شهرستان انجام دهند. بنابراین «الگوگیری از بزرگان و پیشروان اولیه» عاملی مهم در شکل‌گیری پدیده «توسعه جماعتی گسترده» بوده است. پیشروان اولیه با «شکل‌دهی انجمن‌ها در تهران»، «تقویت جمع‌گرایی و مشارکت»، «جهت‌دهی سرمایه‌گذاری‌ها در

Journal of Rural Development

Editor in Chief: Prof. Dr. Mehdi Taleb Director in Charge: Dr. Younes Nourbakhsh

Executive Editor: Hassan Bakhshizadeh Index: www.ISC.gov.ir & www.ricest.ac.ir

Copyright Holder: The Faculty of Social Sciences, University of Tehran

ISSN: 2008-8981 Website: www.jrd.ut.ac.ir Email: jrd@ut.ac.ir

زادگاه" و انجام فعالیت‌ها و اقدامات مختلف توسعه‌ای ماندگار در زادگاه توانسته‌اند الگویی از "نهادسازی جمعی جدید برای توسعه" را معرفی کنند.

علاوه بر موارد فوق "حمایت‌گرایی" یا "وجود روحیه حمایت اجتماعی یا پشتیبانی از همدیگر" یکی از عواملی است که در میان روستاییان مورد بررسی وجود داشته و در شکل‌گیری پدیده "توسعه جماعتی گسترده" نقش داشته است. حمایت‌گرایی در میان مردم، در شکل گسترده آن به "توسعه جماعتی گسترده" منجر می‌شود. "جمع‌گرایی مردم" یا "ارجحیت منافع عمومی"، "یک‌دستی مردم"، "پیشرفت‌خواهی مردم" و "تعاملات اجتماعی در میان مردم" از عوامل شکل‌گیری پدیده "توسعه جماعتی گسترده" هستند.

زمینه‌ای که راهبردها و پیامدهای کنش در آن گسترش یافته‌اند

اتخاذ و توسعه راهبردهای مربوط به پدیده توسعه اجتماعی فراگیر به زمینه پدیده منوط است. پدیده توسعه اجتماعی فراگیر به میزان و شدت‌های متفاوت در میان روستاییان شهرستان شبستر وجود دارد. توسعه اجتماعی فراگیر به ویژه در "روستاهای با حجم وسیع مهاجران" و "تجربه تاریخی مهاجرت" و نیز در "روستاهای یک‌دست‌تر" بیشتر از سایر روستا ملاحظه می‌شود. به گونه‌ای که می‌توان گفت تأثیر "ویژگی‌های تاریخی، فرهنگی و قومی منطقه" بر راهبردهایی که مردم روستاها برای پاسخگویی به پدیده توسعه اجتماعی فراگیر اتخاذ می‌کنند، مهم است.

شرایط مداخله‌گر کنش

شرایط مداخله‌گر، بر اتخاذ راهبردهای مردم روستاهای منطقه شبستر دخیل است. در کنار عواملی که بر پدیده «توسعه اجتماعی گسترده» تأثیر گذاشته است، می‌توان مجموعه‌ای از عوامل مداخله‌گر کنش را برای شکل دادن به پدیده توسعه اجتماعی فراگیر بیان کرد. عوامل مذکور عبارت است از «وضعیت مالی مهاجران»، و «نحوه نگرش به روستا و منطقه»، «ویژگی‌های تاریخی، فرهنگی و قومی»، «ویژگی‌های کشاورزی روستا». وضعیت مالی مهاجران و در کل بزرگان به عنوان عاملی مداخله‌گر عمل می‌کند و شکل‌گیری چنین پدیده‌ای را با شدت یا ضعف مواجه می‌کند. نحوه نگرش به روستا و منطقه نیز در شکل‌گیری این پدیده مؤثر است. افرادی که به روستا و آینده آن نگرش مثبتی دارند، به راهبردهایی مانند شبکه‌سازی، نهادسازی و مدیریت مشارکت‌جو و مواردی از

بررسی مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی ...

این قبیل بیشتر راغب هستند. علاوه بر این، در روستاهای کشاورزی، تأکید اصلی بر نیروها و توانمندی‌های درونی روستا بوده و شکل‌گیری راهبرد مشارکت‌جویی و مدیریت مشارکتی تحت تأثیر این عامل مداخله‌گر بوده است.

راهبردهای کنش

راهبردهای مذکور در میان راهبردهای اجتماع مهاجران و راهبردهای اجتماع روستایی قرار دارند، ولی تفکیک آن‌ها از یکدیگر به دلیل درهم‌تنیدگی و گسترش هر دو اجتماع به سمت هم و معلق بودن فضایی و مکانی اجتماعات و تشکیل اجتماع گسترده دشوار است. به طوری که شاهد اجتماع گسترده میان تهران و روستا برای مثال در میان بنیسی‌ها، دریانی‌ها و غیره هستیم. با تفاسیر فوق، راهبردهای متعددی به کار گرفته شده است. "شبکه‌سازی" یکی از راهبردهای فوق بوده است. مردم با ساخت شبکه سعی می‌کنند از نیروی جمعی علاوه بر همه مزایایی که برای آنها دارد، در مسیر فعالیت‌های توسعه‌ای در میان خود و زادگاه بهره‌مند شوند. بنابراین، "شبکه‌سازی" به دو صورت انجام می‌شود: "شبکه‌سازی در میان مهاجران" و "شبکه‌سازی میان مبدأ و مقصد". در "شبکه‌سازی میان مهاجران" اجتماع مهاجران نقش مهمی دارد. مهاجران برای بازسازی اجتماع محلی خود با همان شئون و ارزش‌های زادگاه در مقصد می‌کوشند و این وضعیت به طور منطقی به "اهمیت و اعتبار یافتن زادگاه" می‌انجامد و نمی‌توان کتمان کرد که پس از آن "احساس مسئولیت در برابر زادگاه" شکل نگیرد. این وضعیت، در نهایت به توسعه مدیریت و اداره "توسعه اجتماعی گسترده" کمک می‌کند.

"مردم در کارهای عمومی روستا کاملاً همکاری می‌کنند و با هم همکاری می‌کنند. در کارهای عام/منفعه مردم در اینجا احساس مسئولیت می‌کنند." "همه مردم یک حسی دارند که این بنیسی آباد بشود".

اما "شبکه‌سازی میان مبدأ و مقصد" یک راهبرد دو اجتماعی‌ای است. یعنی راهبرد مذکور از سمت هر دو اجتماع روستا و مهاجران، ساخت، تقویت و بازسازی می‌شود. شبکه فوق، انسان‌ها، ایده‌ها، نوآوری‌ها، وجوه و بسیاری چیزهای دیگر را در درون یک زنجیره قرار می‌دهد. "نهادسازی" نیز در دو اجتماع شکل می‌گیرد. می‌توان گفت که شبکه، پایدارکننده کنش‌ها و اعمال و در نتیجه

Journal of Rural Development

Editor in Chief: Prof. Dr. Mehdi Taleb Director in Charge: Dr. Younes Nourbakhsh

Executive Editor: Hassan Bakhshizadeh Index: www.ISC.gov.ir & www.ricest.ac.ir

Copyright Holder: The Faculty of Social Sciences, University of Tehran

ISSN: 2008-8981 Website: www.jrd.ut.ac.ir Email: jrd@ut.ac.ir

نهادساز است. شکل‌گیری الگوهای کنش و رفتاری که محل رجوع است و فقط برای نمونه نهادی مانند "انجمن زادگاهی" برای مدیریت هر چه بهتر پدیده "توسعه جماعتی گسترده" است. "ایجاد حوزه عمومی" و "مشارکت و مشورت‌جویی" چه در هر دو اجتماع و چه به عنوان راهبرد اصلی در میان روستاییان منطقه شبستر پذیرفته شده است. زیرا فعالیت بدون مشورت و مشارکت و بحث در حوزه عمومی اصلاً معنایی ندارد. تأکید بر تجربه‌ها و سهم‌های مشارکتی و توسعه‌ای بدون "ایجاد حوزه عمومی" و "مشارکت و مشورت‌جویی"، بی‌معنا و بدون پایایی خواهد بود. در اینجا راهبرد "به چالش کشیدن مدیران روستایی" ایجاد می‌شود. مدیران روستایی در هر دو اجتماع از طرف مردم بازخواست و به چالش کشیده می‌شوند تا بتوان توسعه اجتماعی گسترده را مدیریت و بازتولید کرد.

پیامدهای کنش

راهبردهای اتخاذشده برای برخورد با پدیده "توسعه جماعتی گسترده" پیامدهای زیر را در روستاهای شهرستان شبستر پدید آورده است. یکی از مهم‌ترین پیامدهای مذکور "جریان وجوه ارسالی" به روستاهای منطقه بوده است. ارسال به صورت مالی و پولی، مدل سرمایه‌گذاری و نیز به صورت ارسال ایده‌های اجتماعی، فرهنگی و غیره انجام می‌شود و نقش مهمی در پیشبرد توسعه زادگاه و بهبود بهزیستی روستا و خانواده‌ها دارد. شبکه‌سازی‌ها باعث "انتقال نوآوری"ها به منطقه و روستاها نیز می‌شود و تغییرات نگرشی را در روستاها ایجاد می‌کند که همه این‌ها با هم "پیشرفت با زمان" را برای روستا و منطقه پدید می‌آورد. راهبرد "نهادسازی" نیز که بیشتر "انجمن‌های زادگاهی" را شامل می‌شود، پیامدهایی دارد. مهاجران با یافتن شئون اجتماعی زادگاه خود در داخل انجمن‌ها و بازتولید فرهنگ و رسوم خود، و برای ابراز تحکیم عضویت خود در زادگاه، به "سرمایه‌گذاری و توسعه زادگاه" می‌پردازند. در ضمن، با توجه به نقش هویتی که روستاها و اجتماعات محلی برای افراد در داخل شهرهای بزرگ دارند، انجمن‌های زادگاهی می‌توانند واسطی بین نوستالژی و هویت نخبگان روستایی ساکن در شهر و بهبود و توسعه و اشتغال‌زایی روستاییان ساکن باشند. به گونه‌ای که علاوه بر ایجاد امکانات توسعه‌ای برای روستا باعث می‌گردد که مکان‌های فراغتی - مناسکی - مراسمی و هویت‌بخشی را نیز برای روستاییان ساکن در نقاط شهری فراهم کند. پیامد دیگر "نهادسازی"،

بررسی مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی ...

"اتکاء مالی و درآمدی به مهاجران" و "اتکاء به نهادهای حمایتی" در روستاها است. "سکونت خانه دومی در روستا" نیز پیامد راهبردهای "شبکه‌سازی" و "نهادسازی" است. مهاجران با ساخت خانه و سکونت در روستا عضویت خود در روستا را تحکیم می‌بخشند و به بسط "تعلق خود به زادگاه" کمک می‌کنند و سهم و مشارکت در توسعه روستای خود را بر عهده می‌گیرند.

یکی دیگر از پیامدهای متعدد پدیده مذکور، شکل‌گیری "مدیریت مشارکت‌جو" است. مردم و مسئولان روستایی و افراد اجتماع فراگیر، با راهبردهای خود، مدیریت مشارکت‌جو را ایجاد می‌کنند که نقش اساسی در بهبود وضعیت روستا و تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی برای فعالیت‌ها و اهداف مختلف اجتماع دارد.

"علاقه به بهبود وضعیت روستا" در میان اکثر مردم روستاهای منطقه شبستر وجود دارد و آن را به صورت تاریخی و در "توسعه تاریخی" روستا و منطقه به اثبات رسانده‌اند. همچنین علاقه به بهبود شرایط زندگی مردم، پیشرفت عمرانی روستا و احساس آسایش و آرامش زندگی در روستا پیامدهایی از راهبردهای بکارگرفته مردم منطقه در برخورد با پدیده "توسعه جماعتی گسترده" بوده است.

بیان نظریه و جمع‌بندی

اهالی روستاهای شهرستان شبستر اکثراً دارای "اجتماعات گسترده" هستند. یعنی هر روستا در منطقه، که یک "اجتماع محلی" مشخص است، یک اجتماع محلی نیز در تهران و حتی در شهرهای دیگر (دارای اجتماعات محلی در شهرهای دیگر به‌ویژه در تهران) دارد. این ویژگی فقط با احساس متقابل و فعالیت‌های دوجانبه می‌تواند نمود یابد. بسیاری از روستاها و شهرهای دیگر ایران نیز مهاجرانی خارج از روستا و شهر اصلی دارند، اما این مفهوم در تلاش دوجانبه برای همبستگی و روابط مستمر می‌تواند نمود یابد. به‌طوری‌که "اجتماع مهاجران" در شهر مقصد، انجمن زادگاهی تشکیل می‌دهند، روابط خود با روستا را قطع نمی‌کنند و در صورت عدم تشکیل انجمن زادگاهی، به‌ویژه از طرف مهاجرانی که در شهرهای مختلف و حتی کشورهای مختلف به صورت جمع‌های کوچک یا جدا زندگی می‌کنند و اجتماع متمرکز مهاجران در مورد آن‌ها صدق نمی‌کند (یعنی جمعیت

Journal of Rural Development

Editor in Chief: Prof. Dr. Mehdi Taleb Director in Charge: Dr. Younes Nourbakhsh

Executive Editor: Hassan Bakhshizadeh Index: www.ISC.gov.ir & www.ricest.ac.ir

Copyright Holder: The Faculty of Social Sciences, University of Tehran

ISSN: 2008-8981 Website: www.jrd.ut.ac.ir Email: jrd@ut.ac.ir

کم و جدا هستند)، روابط و مناسبات خود را با روستا قطع نمی‌کنند. آنها خود را در قبال زادگاه مسئول می‌بینند و حتی در پیشرفت روستا سهیم هستند^۱. ساکنان "روستا" نیز مهاجران و انجمن‌های زادگاهی آن‌ها را از خود می‌دانند و تعاملات و روابط مختلف، متعدد و چندگانه‌ای با یکدیگر دارند. بنابراین، مفهوم "روستا" در اغلب روستاهای منطقه شبستر بسط یافته است. وجود "انجمن‌های زادگاهی" در تهران و "شبکه روابط گسترده در میان روستاییان در تهران و مابین روستاییان ساکن در تهران و ساکن روستا"، "اجتماع محلی گسترده‌ای" را پدید آورده است. ویژگی داشتن اجتماعات گسترده، جوهره تغییرات بهزیستی (ارتقاء/ بهبود) در روستاهای شهرستان شبستر بوده است.

"توسعه اجتماع محور مبتنی بر اجتماعات گسترده" یا "توسعه جماعتی گسترده"، فضای و مؤلفه‌هایی دارد که بنیان نظریه "توسعه مبتنی بر اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی" را می‌سازد. بنیان‌ها و مؤلفه‌های مذکور به ترتیب عبارت است از: "مهاجری‌پیشگی"، "اتحاد/ همبستگی اجتماعی"، "تعلق زادگاهی/ محلی‌گرایی"، "تغییرات فرهنگی و ارزشی/ انتقال نوآوری، ایده و سرمایه"، "نهادهای خیرخواهانه و توسعه‌ای (انجمن‌های زادگاهی)"، "نخبگان مهاجر و محلی" و در نهایت، "مدیران مشارکت‌جو و مدیریت مشارکت‌جو" است.

توسعه جماعتی گسترده/ توسعه اجتماع محور مبتنی بر اجتماعات گسترده
مهاجری‌پیشگی
اتحاد/ همبستگی اجتماعی
تعلق زادگاهی/ محلی‌گرایی
تغییرات فرهنگی و ارزشی/ انتقال نوآوری، ایده و سرمایه
نهادهای خیرخواهانه و توسعه‌ای (انجمن‌های زادگاهی)
نخبگان مهاجر و محلی
مدیران مشارکت‌جو و مدیریت مشارکت‌جو
بهزیستی روستایی

۱. برای مثال، بیاضیان‌های ساکن کانادا، بخشی از خرج مدارس روستای بنیس را به طور مرتب پرداخت می‌کنند.

بررسی مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی ...

پدیده‌های شکل‌دهنده (فضایای) نظریه "توسعه مبتنی بر اجتماع گسترده"، موجب بروز تغییرات (بهبود/ ارتقاء) بهزیستی روستایی با اعمال پیامدهایی مانند "حمایت"، "وجوه ارسالی"، "سرمایه‌گذاری در زادگاه"، "علاقه به بهبود وضعیت روستا"، "انتقال نوآوری، ایده و سرمایه"، "پیشرفت عمرانی روستا"، "تشویق و ترغیب مشارکت فعالانه عمومی"، "سکونت خانه دومی در روستا"، "اقدامات توسعه‌ای"، "اهمیت علم و فرهنگ"، "بهبود شرایط زندگی"، "دلسوزی برای منطقه" و مواردی از این قبیل شده است. پس در نظریه مطرح می‌شود که تغییرات بهزیستی در روستاهای شهرستان شبستر، پیامدی از توسعه مبتنی بر اجتماع گسترده بوده است.

این نوع توسعه از "کنشگران توسعه‌ای"، "نهادهای توسعه‌ای" و "روحیات، توانمندی‌ها و روابط توسعه‌ای" برخوردار است. کنشگران توسعه‌ای آن، مردم اجتماعات گسترده، مدیران مشارکت‌جوی محلی و نخبگان مهاجر و محلی هستند. نهادهای توسعه‌ای آن "انجمن‌های زادگاهی" و سایر نهادهای حمایتی و خیرخواهانه در میان مردم هستند؛ و روحیات، توانمندی‌ها و روابط توسعه‌ای آن نیز اتحاد و تعلق زادگاهی است.

پیامدهای توسعه اجتماع محلی گسترده در روستاهای مورد بررسی، افزایش و بهبود بهزیستی روستایی بوده است. بنابراین، پیامدهای توسعه اجتماع محلی گسترده "جریان وجوه ارسالی"، "سرمایه‌گذاری در زادگاه"، "سکونت خانه دومی در زادگاه" و غیره است که قبلاً بیان گردید. پیامدهای مذکور به طور مستقیم یا غیرمستقیم از طریق تغییر در ساختارها و کارکردهای جامعه روستایی مانند "افزایش امکانات و خدمات مختلف و متعدد در روستا"، "بهبود کسب و کار و اشتغال در روستا"، "رونق کشاورزی"، "سرزندگی اجتماعی روستا"، "کمک به ماندگاری جوانان و افزایش جمعیت"، "بهبود شرایط زندگی در روستا"، "پیشرفت عمرانی روستا"، "احساس آسایش و آرامش در روستا" و غیره، بر بهزیستی فردی و روستایی روستاهای مورد بررسی تأثیر گذاشته است.

از آنجایی که این نوع توسعه، راهکار بومی و ابداعی مردمان محلی بوده، در هدف‌گیری‌های توسعه‌ای خود نیازهای ملموس، آشکار و ضروری مردم را مورد توجه داشته است. بنابراین، از آنجایی که برای هر اقدام توسعه‌ای، مشورت و همفکری انجام شده و اولویت‌بندی گردیده، نیازهای در اولویت، مورد توجه قرار گرفته است. همه اقدامات مذکور، به منظور افزایش قابلیت‌ها و توانمندی‌های مردمان روستا بوده است.

Journal of Rural Development

Editor in Chief: Prof. Dr. Mehdi Taleb Director in Charge: Dr. Younes Nourbakhsh

Executive Editor: Hassan Bakhshizadeh Index: www.ISC.gov.ir & www.ricest.ac.ir

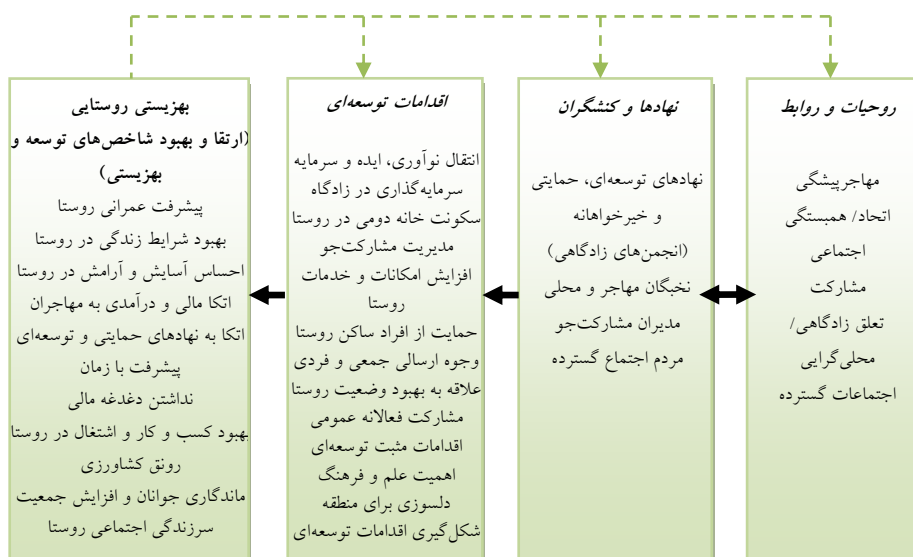
Copyright Holder: The Faculty of Social Sciences, University of Tehran

ISSN: 2008-8981 Website: www.jrd.ut.ac.ir Email: jrd@ut.ac.ir

«در اینجا و در روستای ما کمتر کسی پیدا می‌شود که فقیر باشد، ابتدا در این روستا فقیر زیاد بود، اما الان فقیر کمتر داریم، الان دیگر کسی را نداریم که خانه نداشته باشد. آنهایی که نگاه کردیم دیدیم خانه‌ای ندارند، چیزی ندارند، توسط خیریه، شورا، آدم‌های بزرگ و همه یک کمکی کرده‌اند تا زندگانی آنها به نسبت بهتر شده است.»

بنابراین، پیامدهای این پدیده، به طور مستقیم و غیرمستقیم به بهبود و ارتقای سطح بهزیستی روستایی می‌انجامد. همان طور که بیان گردید، بخش قابل توجهی از بهزیستی روستایی در نظر اشخاص مورد بررسی، امکانات و خدمات، سرزندگی اقتصادی و اجتماعی، رونق کشاورزی و غیره بوده است. اکنون اگر پیامدهای چنین توسعه‌ای را مورد توجه قرار دهیم، دقیقاً سمت‌گیری به سوی اهداف فوق بوده است. پس اکثر اقدامات انجام شده برای ارتقای بهزیستی مردمان روستایی بوده و این راهکار و مدل بومی چنین ارتقا و بهبودی بوده است.

شکل (۳): مدل زنجیره توسعه اجتماع محور مبتنی بر اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی

بررسی مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی ...

مهم‌ترین نکته این است که توسعه جماعتی گسترده با استفاده از پتانسیل‌های مردمی مانند اتحاد، سرمایه اجتماعی، محلی‌گرایی، تعلق و غیره، یعنی روحیات و روابط، به شکل‌گیری نهادها و کنشگران فعال توسعه‌ای می‌انجامد که فرایند و پیامد آنها، اقدامات مثبت توسعه‌ای است. به طوری که اقدامات مثبت توسعه‌ای باعث ارتقای بهزیستی در منطقه می‌شود. ارتقای شاخص‌های بهزیستی و توسعه در روستا نیز ظرفیتی برای بازتولید "سرمایه اجتماعی"، "تعلق به زادگاه"، "مشارکت" و مواردی از این قبیل ایجاد می‌کند. یعنی جریان رفت و برگشتی وجود دارد.

بنابراین، می‌توان گفت استفاده از ظرفیت و سرمایه‌های اجتماعات محلی و و ابداع نوآوری‌هایی در این فرایند می‌تواند به تحقق توسعه روستایی در کشور بینجامد. در این نوع از الگوی توسعه، مردم در متن اصلی فرایند توسعه و بهبود قرار دارند. برنامه‌ریزی‌ها، کنش‌ها، اقدامات، بودجه‌ها و غیره همه مردمی است. در توسعه مذکور، اقدامی توسعه‌ای که از بالا انجام شود یا خواست مردمی نباشد و مردم، آن را از خود ندانند و برای رفع نیازهای ضروری مردم نباشد، صورت نمی‌گیرد. این نوع از توسعه کاملاً با الگوهای توسعه محلی در رویکردهای توسعه پایدار، پساتوسعه و توسعه انسانی همخوان است.

در نظریه توسعه جماعتی گسترده مطرح می‌شود که اجتماع محلی قدرتمند است و می‌تواند پیوندهای خود را گسترش دهد و از فاصله‌های دور، منابع را به اجتماع محلی منتقل کند. نظریه فوق بر ظرفیت‌ها، توانمندی‌ها و سرمایه‌های درونی اجتماع محلی متکی است و سرمایه اجتماعی اجتماعات را دارای نقش کلیدی برای پیشبرد اهداف اجتماع محلی تعریف می‌کند. در نظریه اجتماع محلی، سرمایه اجتماعی و جمعی، پایه‌ای برای تبدیل به سرمایه‌های دیگر (مادی، انسانی و غیره) قرار داده می‌شود تا برای بهبود و توسعه خود سرمایه‌ها را مورد استفاده قرار دهد.

منابع

ازکیا، مصطفی و ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۹۰). روش‌های کاربردی تحقیق؛ کاربرد نظریه بنیانی. جلد دومو تهران: کیهان.

ازکیا، مصطفی و ایمانی، علی (۱۳۸۷). توسعه پایدار روستایی. تهران: اطلاعات.

Journal of Rural Development

Editor in Chief: Prof. Dr. Mehdi Taleb Director in Charge: Dr. Younes Nourbakhsh

Executive Editor: Hassan Bakhshizadeh Index: www.ISC.gov.ir & www.ricest.ac.ir

Copyright Holder: The Faculty of Social Sciences, University of Tehran

ISSN: 2008-8981 Website: www.jrd.ut.ac.ir Email: jrd@ut.ac.ir

توسعه روستایی، دوره پنجم، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۲

- جمالی، فیروز، پورمحمدی، محمدرضا و قنبری، ابوالفضل (۱۳۸۸). تحلیلی بر روند تغییرهای سطوح توسعه و نابرابری‌های ناحیه‌ای در نقاط شهری استان آذربایجان شرقی در سال‌های ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵. *جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی*، ۲۰(۳۵).
- حاج باقری، ادیب و دیگران (۱۳۸۶). *روش‌های تحقیق کیفی*. تهران: بشری.
- رستمعلی‌زاده، ولی‌اله (۱۳۸۷). شبکه‌های اجتماعی و انجمن‌های زادگاهی و اثرات آن بر توسعه روستایی؛ مطالعه موردی دریانی‌های تهران (پایان نامه کارشناسی ارشد). *دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران*.
- روشن، حسین (۱۳۷۱). *شبستر و پیرامون آن*. تهران: دنیا.
- زیاری، کرامت‌اله؛ سعیدی رضوانی، نوید و بقال صالح‌پور، لیلا (۱۳۸۹). سنجش درجه توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی به روش (HDI). *فراسوی مدیریت*، ۳(۱۲).
- سلیمی فرد، احمد (۱۳۸۲). *نگاهی به تاریخ و جغرافیای شبستر- تسوج- صوفیان*. تهران: سیب سرخ.
- فرقانی، محمدجواد (۱۳۸۱). *مختصری از تاریخ شبستر (مهد فرهنگ) و ابرار آن*. تهران: آثار معاصر.
- قنبری هفت‌چشمه، ابوالفضل و حسین‌زاده دلیر، کریم (۱۳۸۴). تعیین درجه توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی (۱۳۷۵). *جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۵.
- کاکرین، آلن (۱۳۸۷). *سیاست‌های شهری*. ترجمه عارف‌اقوامی مقدم. تهران: آذرخش.
- مُجازی، عبدالعلی (۱۳۸۸). *شانجان (فولکلور - ادبیات) بر اساس مونوگرافی منطقه گونئی*. تهران: اندیشه نو.
- ملکی‌علی‌شاه، احمد (۱۳۸۷). *علیشاه*. تهران: تهران.
- نارایان، دیپا؛ چمبرز، رابرت؛ شاه، میراک و پتس، پتی (۱۳۹۰). *صدای فقرا، فریاد برای تغییر*. ترجمه مصطفی ازکیا و جمال رحمتی‌پور. تهران: کیهان.
- نبیی، عباس و نبیی، سلمان (۱۳۸۲). *تسوج در گذرگاه تاریخ (با نگاهی اجمالی به تاریخ، جغرافیا و فرهنگ منطقه شبستر (اروتق و انزاب))*.
- نصیبی، محمد ولی (۱۳۷۷). *گذری بر تاریخ و جغرافیای شهر سیس و توابع*. تبریز: پریور.

Alarcon, Rafael & Escala Rabadan, Luis. (2007). Transnational Philanthropy and Organizational Strategies: The Challenge of Mexican Hometown Associations in the United States. *Chapter 5 at Book: International Labor Migration*, 4. Edited by: Beatrice Knerr. Kassel University Press.

Journal of Rural Development

Editor in Chief: Prof. Dr. Mehdi Taleb Director in Charge: Dr. Younes Nourbakhsh

Executive Editor: Hassan Bakhshizadeh Index: www.ISC.gov.ir & www.ricest.ac.ir

Copyright Holder: The Faculty of Social Sciences, University of Tehran

ISSN: 2008-8981 Website: www.jrd.ut.ac.ir Email: jrd@ut.ac.ir

بررسی مهاجرت، اجتماعات گسترده و بهزیستی روستایی ...

- Ann Simmons, Leigh., Braun, Bonnie., W. Wright, David & R. Miller, Scott. (2007). Human Capital, Social Support, and Economic Well-being among Rural. Low income Mothers: A Latent Growth Curve Analysis, 28: 635-652.
- Brehm, Joan M. (2003). *Amenity Migration and Social Change: Expanding the Concept of Community Attachment and its Relationship to Dimensions of Well-being in the Rural West*. A Thesis Submitted to the Utah State University in Candidacy for the degree of Doctor of Philosophy. Department of Sociology.
- Christakopoulou, Sophia., Dawson, Jon & Gari, Aikaterini. (2001). The Community Well-Being Questionnaire: Theoretical Context and Initial Assessment of Its Reliability and Validity. *Social Indicators Research*, 56 (3), 321-351.
- Claude, Lumane P. (1995). *Community Activeness, Success, and Well-being: A Comparative Case Study of Four Pennsylvania Rural Communities*. A Thesis Submitted to the Pennsylvania State University in Candidacy for the degree of Doctor of Philosophy. Department of Agricultural Economics and Rural Sociology.
- Coulthard, Sarah., Johnson, Derek. & McGregor, Allister. (2011). Poverty, sustainability and human wellbeing: A social wellbeing approach to the global fisheries crisis. *Journal of Global Environmental Change* 21, 453-463.
- Deneulin, Séverine. (2006). Individual Well-being, Migration Remittances and the Common Good. *The European Journal of Development Research*, 18(1), 45 - 58.
- Dongier, Philippe. & et al. (2002). *Community-Driven Development– Chapter 9, in book: A sourcebook for poverty reduction strategies*. Vol: Core techniques and cross-cutting issues. Published by Washington.
- Garip, Filiz. (2007). *From Migrant Social Capital Community Development: A Relational Account of Migration, Remittances and Inequality*. A Dissertation Presented to the Faculty of Princeton University in Candidacy for the degree of Doctor Philosophy. Department of Sociology.
- Gordon, Dan. (2006). Local Heroes: How Mexican Immigrants Improve Living Conditions Back Home. *Grassroots Development Journal of Inter-American foundation*, 27, 1.
- Hall, A. & Midgley, J. (2004). *Social Policy for Development*. London. Sage Publisher.
- Hart, M. (1999). *Guide to Sustainable Community Indicators*. 2nd Ed. Hart Environmental Data: North Andover, MA.
- Kafetsios, Konstantinos. (2006). Social Support and Well-being in Contemporary Greek Society: Examination of Multiple Indicators at Different Levels of Analysis. *Social Indicators Research*, 76: 127-145.
- Kaufman, Harold. F. & Wilkinson, Kenneth. P. (1967). *Community Structure and Leadership: An Interactional Perspective in the Study of Community*. State College: Mississippi State University. Social Science Research Center. Bulletin No. 13.
- Kaufman, Harold. F. (1959). Toward an Interactional Conception of Community. *Social Forces*, 38(1): 8-17.
- Kaufman, Harold. F. (1985). *An Approach to Community Development*. 53-65 in Frank A. Fear and Harry K. Schwarzweller (eds.). Focus on community, 2 Of Research in rural Sociology and Development. Greenwich. CO: JAI Press.
- Kusel, J. (1996). *Well-being in forest-dependent communities*. Part I: a new approach. Pages 361-373 in Sierra Nevada ecosystem project: final report to Congress. Vol. II. Assessments and scientific basis for management options .Cent. Water Wildland Resour. Univ. California. Davis. California.

Journal of Rural Development

Editor in Chief: Prof. Dr. Mehdi Taleb **Director in Charge:** Dr. Younes Nourbakhsh

Executive Editor: Hassan Bakhshizadeh **Index:** www.ISC.gov.ir & www.ricest.ac.ir

Copyright Holder: The Faculty of Social Sciences, University of Tehran

ISSN: 2008-8981 **Website:** www.jrd.ut.ac.ir **Email:** jrd@ut.ac.ir

- Lopez, H, Felipe & Luis Escala-Rabadan, Raul Hinojosa-Ojeda (2001). *Migrant Associations, Remittances, and Regional Development Between Los Angeles and Oaxaca*. Mexico. North American integration and Development Center School of Public Policy and Social Research University of California. Los Angeles.
- MacKendrick, N. A. & Parkins, J. R. (2004). *Frameworks for assessing community sustainability: a synthesis of current research in British Columbia*. Nat. Resour. Can., Can. For. Serv., North. For. Cent., Edmonton, AB. Inf. Rep. NOR-X-392.
- Murphy, Brenda. (2010). *Community Well-Being: An Overview of the Concept*. Nuclear Waste Management Organization 22 St. Clair Avenue East. 6th Floor Toronto. Ontario M4T 2S3. Canada.
- Orozco, Manuel. (2004). Mexican Hometown Associations and Development Opportunities. *Journal of International Affairs*, 57(2).
- Paul, Alison. & Gammage, Sarah. (2004). *Hometown Associations and Development: The Case of El Salvador*. Working Paper, Women's Studies Department. George Washington University and Center for Women and Work, Rutgers. The State University of New Jersey.
- Phillips, Rhonda. & Pittman, Robert. H. (2009). *An Introduction to Community Development*. First published. by Routledge. Simultaneously published in the USA and Canada.
- Ramsey, Doug. & Smit, Barry. (2002). *Rural community well-being: models and application to changes in the tobacco-belt in Ontario*. Canada. Geoforum. 33, 367-384.
- Rivera-Salgado, Gaspar. (2006). *Chapter 2: Mexican Migrant Organizations, Invisible NoMore Mexican Migrant Civic Participation in the United States*. Edited by Xochitl Bada. Jonathan Fox and Andrew Selee. Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Scott Rosen, Jeffrey. (2007). *Remittances, Investment, and Portfolio Allocations: And Analysis of Remittance Usage and Risk-Tolerance*. dissertation the degree of Doctor of Philosophy in the Graduate School of the Ohio State University.
- Stark, Oded. (2004). *Altruism and Beyond an Economic Analysis of Transfers and Exchanges within Families and Groups*. Cambridge University Press.
- Vargas-Lundius, Rosemary. (2004). *Remittances and Rural Development in Latin America and the Caribbean: And IFAD Perspective*. IFAD Governing Council _ Twenty-Seventh Session.
- Yip, Winnie, et al (2007). Does social capital enhance health and well-being? Evidence from rural China. *Social Science & Medicine*, 64, 35-49.
- Young, Melissa A. (2008). *Exploring Community Well-being and Sustainability at a Local Scale: Finding the Differences of Focus Between Local Residents, Local Officials, and Experts*. A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the Master of Science Degree State University of New York College of Environmental Science and Forestry.

Journal of Rural Development

Editor in Chief: Prof. Dr. Mehdi Taleb **Director in Charge:** Dr. Younes Nourbakhsh

Executive Editor: Hassan Bakhshizadeh **Index:** www.ISC.gov.ir & www.ricest.ac.ir

Copyright Holder: The Faculty of Social Sciences, University of Tehran

ISSN: 2008-8981 **Website:** www.jrd.ut.ac.ir **Email:** jrd@ut.ac.ir